

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Mill en St. Hubert
T.a.v. H. de Gier en A. van Kuilenburg
Postbus 7
5360 AA Grave

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Emil Uriot

E.Uriot@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie
190167

Olonummer

Bijlagen
0

Datum 12 maart 2021
Betreft Preadvies over de herbestemming van het kerkgebouw

Gegevens beschermd(e) monument(en)

Naam	R.K. kerk van de Heilige Familie
Adres	Dominicanenstraat 73
Postcode/plaats	5453JN Langenboom
Gemeente/provincie	Mill en Sint Hubert; Noord-Brabant;
Monumentnummer	509276

Geacht college,

In het kader van het vooroverleg over de herbestemming van de kerk van Langenboom, is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed op 17 december 2020 gevraagd te adviseren over het voorlopig schetsontwerp. Het gebouw gaat onderdak bieden aan een meervoud van organisaties en activiteiten. Naast enkele aanpassingen in het interieur, zal de buitenschil enkele wijzigingen ondergaan, waaronder een uitbouw aan de kopzijde van het gebouw.

Advies

Centrale vraag is of het plan voldoende rekening houdt met de cultuurhistorische waarden van het pand en de direct aangrenzende ruimte. Bij de beoordeling is het aanwijzingsbesluit met de registeromschrijving betrokken, evenals de gegeven presentatie en toelichting in het vooroverleg met de initiatiefnemers en adviseurs d.d. 15 december 2020 en het locatiebezoek d.d. 29 januari 2021. Naar aanleiding van de planstukken en de toelichting, luidt het preadvies in algemene termen positief, aangevuld met enkele aanbevelingen/opmerkingen. Hieronder wordt het advies verder toegelicht.

1. *Overtuigend concept: ruimtelijkheid en bouwkunst blijft behouden*

Het gebouw vertegenwoordigt de ogenschijnlijke eenvoud en soberheid van een dorpskerk uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Een bezoek ter plaatse leert dat de eenvoud schuilt in een veelvoud van rijke, doordachte en ambachtelijk gemaakte (baksteen)detaileringen en versnijdingen in de verschillende bouwmassa's. Dit geldt in het bijzonder voor de voorgevel (hoofdentree). De conceptuele studie van de ontwerper voorziet in het voorgaande. De samenstelling van volumes, bouwkundig vertaald in

versnijdingen en hoogteaccenten, vormt de basis voor het logistiek, ruimtelijk en bouwkundig concept. Deze is bescheiden en pragmatisch van aard, in de goede zin van het woord. De hoofdvorm van het gebouw blijft in tact. De plattegronden, gevels en dakvlakken blijven behouden. De wijzigingen zijn toegesneden op de architectuur van het gebouw, zowel in het ex- als interieur. Het concept verzekert het behoud van de grote open ruimte en de kwaliteit van de architectuur.

2. *Botsende typologieën?*

Omwille van de ruimtelijkheid van het kerkgebouw wordt ruimte gemaakt aan de kopzijde van de kerk d.m.v. een paviljoenachtige aanbouw. De conceptuele benadering van de aanbouw is helder en in basis voorstelbaar. Men heeft voorzien in een op de architectuur afgeleide aansluiting tussen oud- en nieuwbouw. Gezien de bouwkundige verbijzonderingen van de entree en gevel geen overbodige luxe. Desondanks zijn er twijfels. Het frontaal plaatsen van een bouwkundig element voor de ceremoniële en eendimensionale hoofdrichting van het gebouw is geen sinecure. Het is bijna vloeken in de kerk. In willekeurige volgorde worden de volgende zaken genoemd. De paviljoentypologie heeft in algemene termen een eigenstandig karakter hetgeen zich niet per definitie verhoudt tot het kloeki bakstenen kerkgebouw (ook eigenstandig). Het combineren van beide typologieën wordt versterkt door de logistieke en bouwkundige gelijkschakeling met een frontale 'botsing' tussen beide bouwdelen tot gevolg. Dit is bijna onoverkomelijk. Is dat erg? Dat is nog moeilijk te zeggen. Wat gebeurt er als het paviljoen uit de as van het gebouw gehaald wordt? Dus een asymmetrische oriëntatie van de hoofdlogistiek van het gebouw. Wordt de confrontatie daarmee zachter en wint het paviljoen aan eigenstandigheid? Wordt de hoofdentree op deze wijze meer ontzien? Daarnaast is de vraag of het ietwat grove en zware paviljoendak zich verhoudt tot de genuanceerde en bouwkundig gedetailleerde overgangen van dak en gevel van het kerkgebouw? Tot slot de vraag op welke wijze het kerkgebouw, de uitbouw en het naastgelegen parochiehuus met elkaar samenhangen. De aanbeveling is het concept en het onderzoek op bovenstaande opmerkingen aan te scherpen of te herzien.

3. *Gedeelde versus ongedeelde ruimten*

Voor het vertrek van de Dominicanenbroeders uit Langenboom waren het priesterkoor en het oratorium ongedeelde ruimten. De eerder gememoreerde samenstelling van volumes was oorspronkelijk ook een leidmotief in het interieur. De logistiek en symboliek van de kerkelijke liturgie en rituelen duidde alle bouwkundige elementen: de ritmiek van gedecoreerde gewelvbogen in het schip, de bouwkundige verjongingen richting het priesterkoor en het oratorium. Dit alles 'verlucht' met teksten, schilderijen en decoraties. Het gebouw als decor voor liturgische suspense. De historische foto's spreken boekdelen. Tijdens de presentatie van het plan op 15 december is gesproken over een mogelijk herstel van de oorspronkelijke situatie. De vraag is of dit standpunt houdbaar is. Het voormalig oratorium is in de loop van de tijd pragmatisch verkaveld t.b.v. opslag- en kantoorruimten. Gezien het multifunctioneel gebruik van het kerkgebouw ligt het verwijderen van de ruimten niet voor de hand. Behoud van de ruimten i.c.m. het 'verglazen' van de scheidingswand

tussen priesterkoor en oratorium is te overwegen, maar voegt ruimtelijk en bouwkundig vooralsnog onvoldoende toe. Tot slot is het leesbaar houden van het veranderend gebruik van de liturgische ruimten (het opdelen daarvan) een argument om de huidige situatie te behouden. De aanbeveling is de mogelijkheden verder te onderzoeken. Wat is het optimum in termen van programma, bouwkunde en monument?

4. *Het terugbrengen van relevante (bouwkundige) schilderijen*

De subtiliteit en nuance van de verschillende bouwkundige onderdelen en wandgeledingen in het schip is door de witroller grotendeels verloren gegaan. Is het denkbaar dat de van oorsprong geschilderde decoraties, teksten en symbolen weer terugkeren? Mogelijk bevinden de schilderijen zich nog onder de wit lagen. Of is juist een eigentijdse decoratie te bedenken? Voor en door de Langenboomse gemeenschap. Aanbeveling is hier verder op te studeren. De RCE kan kleurhistorische expertise inzetten.

5. *Herstel indirecte daglicht*

Tijdens de rondgang op locatie werd geconstateerd dat er van oorsprong aan beide zijden indirecte daglichten hebben gezeten ter hoogte van het orgel (de daglichten zijn ook beschreven in de bouwhistorische waardenstelling). Het is te overwegen beide indirecte daglichten weer te herstellen. Het indirecte en gefilterde licht heeft mogelijk meerwaarde voor de ruimte op het balkon en de volledige hoofdruimte.

6. *Ontwerpend onderzoek naar energetica en installatie*

In de conceptuele studie zijn nog geen uitspraken gedaan over de energetica en installatieopbouw van en in het gebouw. Op voorhand wordt er op gewezen dat het gebruik van zonnepanelen op het dak niet zondermeer mogelijk is. Uitgesloten is het echter ook niet. Wellicht een open deur, maar het pleidooi is de gewenste duurzaamheidsingrepen als ontwerp-opgave mee te nemen in het totaalplan. Dit geldt evenzeer voor de installatieopbouw. De rondgang op locatie leerde dat de oorspronkelijke ontluchtingskanalen (uit hout vervaardigd systeem) nog volledig intact zijn. De aanbeveling is dit historische kleinood te behouden en te gebruiken voor de installatielogistiek.

7. *Nadenken over de ruimtelijke samenhang tussen gebouw en openbare ruimte*

Met de herbestemming van het kerkgebouw is er voldoende aanleiding om de ruimtelijke samenhang tussen het gebouw en de omliggende ruimten opnieuw te bezien. Hoewel de noodzaak tot wijzigen van de openbare ruimte niet direct noodzakelijk is. Het gebouw ligt royaal in zijn omgeving. De aanbeveling is op termijn een inrichtingsplan op te stellen. Interessante vragen zijn: op welke wijze wordt de doorwaadbaarheid van het gebouw in de openbare ruimte ingeleid, doorgezet en versterkt? Welke functies voor gebruikers en passanten zijn van invloed op de openbare inrichting, zoals openbare verlichting, stoepen, klisko-stalplaatsen en een terras t.b.v. de horecavoorziening? In hoeverre kan de openbare ruimte versterkend en onderscheidend zijn aan het collectieve karakter van het gebouw en het ensemble van de omliggende

bebouwing (parochiehuis en vm. Kloostergebouw)? Welke materialisering vraagt de toekomstige situatie?

Onze referentie

190167

Conclusie

Gelet op het voorgaande is de conclusie dat het plan in basis overtuigd. De conceptuele hoofdkeuzes zijn navolgbaar en goed ingepast in het monument. Het concept heeft voldoende basis om het ontwerp verder uit te werken en te detailleren. Kritische opmerkingen beperken zich tot de confrontatie tussen het kerkgebouw en de aanbouw. Het doorontwikkelde en verder uitgewerkte plan wordt met belangstelling tegemoet gezien.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Emil Uriot

Adviseur architectuurhistorie regio Oost, Noord-Brabant